

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО И.Г.Д. срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 70139/14)

РЕШЕНИЕ

Член 5 § 4 • Националните власти не са осигурили периодичен преглед на редовни интервали, за да проверят необходимостта от оставането на подрастващ в социално-педагогически интернат • В националното право липсва периодичен и автоматичен съдебен преглед

Член 8 • Положителни задължения • Личен и семеен живот • Член 13 (+ член 8) • Липса на ефективно средство за защита • Решение за настаняване на жалбоподателя главно за да се накаже счетеното за девиантно негово поведение, а неговата майка поема трудно родителските си отговорности • Не са предвидени по-малко ограничителни мерки • Не е разгледано положението на жалбоподателя, жертва на насилие в интерната • Решението се изпълнява в продължение на три години • Властите не са анализирали най-добрия интерес на детето • Производства без гаранции, пропорционални на тежестта на намесата и на заложените интереси • Липсват мерки, за да се улесни сближаването на майката с детето ѝ и да се адаптира индивидуалното положение на последното

СТРАСБУРГ

7 юни 2022 г.

Това решение ще стане окончателно при условията на член 44 § 2 от Конвенцията. Може да бъде предмет на редакционни промени.

По делото И.Г.Д. срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение) на заседание в състав:

Тим Еике (Tim Eicke), *председател*,
Йонко Грозев (Yonko Grozev),
Фарис Вехабович (Faris Vehabović),
Юлия Антоанела Моток (Iulia Antoanella Motoc),
Армен Харутюнян (Armen Harutyunyan),
Пере Пастор Виланова (Pere Pastor Vilanova),
Жолиен Шукинг (Jolien Schukking), *съдии*,

и Илзе Фрайвирт (Ilse Freiwirth), *заместник-секретар на отделението*,

Като взе предвид жалбата (№ 70139/14) срещу Република България, с която гражданин на същата държава, г-н И.Г.Д. („жалбоподателят“), на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) са сезирали Съда на 24 октомври 2014 г.

Предвид решението да информира за жалбата българското правителство („Правителството“),

Предвид решението да не разкрива самоличността на жалбоподателя,

Предвид становищата на страните,

Предвид решението на Председателя да отхвърли искането на Правителството за отвод на съдия Грозев,

След разисквания на закрито заседание на 5 април 2022 г.,

Постановява следното решение, прието на същата дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Позовавайки се на член 5 § 4 от Конвенцията, жалбоподателят се оплаква от невъзможността за разглеждане на законосъобразността на настаняването му в социално-педагогически съгласно българското законодателство. Той твърди, че настаняването му представлява нарушение на правото му на зачитане на личния и семейния живот, гарантирано от чл. 8. И накрая, той твърди, че не е разполагал с ефективно средство за защита по смисъла на член 13, което да му позволи да повдигне оплаквания в тази връзка.

ФАКТИТЕ

2. Жалбоподателят е роден през 2000 г. Към момента на подаване на жалбата живее във Варненци, община Тутракан. Той е представляван от г-н К. Кънев, председател на Български хелзински комитет, неправителствена организация със седалище в гр. София. На 15 януари 2016 г. тогавашният председател на Пето отделение упълномощава г-н Кънев да представлява жалбоподателя в всички висящи и бъдещи

дела, по които той лично действа като представител (член 36 § 4 а) *in fine* от Правилата на Съда („Правилата”).

3. Правителството се представлява от своя агент г-жа Р. Николова от Министерство на правосъдието.

I. ГРИЖИ ЗА ЖАЛБОПОДАТЕЛЯ В ПЕРИОДА ОТ 2003 ДО 2011 ГОДИНА

4. Според предоставените от Агенцията за социално подпомагане данни родителите на жалбоподателя, които са разделени от 2001 г., се развеждат през 2003 г. и грижите за детето са поверени на неговата майка, която по това време живее в село Д., намиращо се на около 180 км северно от София. Бабата на жалбоподателя по майчина линия помага за отглеждането му до 2006 г., когато трябвало изцяло да поеме грижите за него, тъй като майката се премества в гр. София, за да живее с новия си партньор Е. През 2007 г. е наложена мярка за закрила в полза на жалбоподателя поради насилие, упражнявано от неговата баба. През януари 2008 г. той е поверен на баща си, който живее в гр. Видин.

5. След като и баща му упражнява физическо насилие върху него, спрямо жалбоподателя е постановена друга мярка за закрила, а през юли 2010 г. отново е поверен на майка си, която междувременно се е разделила с Е. и се е върнала да живее в село Д. при бабата на жалбоподателя по майчина линия.

6. През есента на 2010 г. майката на жалбоподателя отново се премества в гр. София при друг партньор, Х. Жалбоподателят я последва и посещава училище в гр. София. В преписката обаче има данни, че майката и детето са се върнали в село Д. в резултат на физическо насилие, упражнявано от Х. върху майката.

7. През май 2011 г. Дирекция „Социално подпомагане“ получава сигнал за девиантното поведение от страна на жалбоподателя, който на 11-годишна възраст е проявил агресия и е бил посегнал сексуално на 7-годишно момче. В резултат на това на 4 май 2011 г. жалбоподателят е настанен в дом от отворен тип в гр. Белоградчик, специализиран в приемането на малолетни и непълнолетни, чиито родители не могат да осигурят адекватни грижи за тях. Тази мярка е потвърдена с решение от 30 юни 2011 г. на Районен съд - Белоградчик. Съдът констатира, че жалбоподателят не разполага със семейна среда, която да отговаря на неговите нужди, и че защитата на висшите му интереси изисква да бъде настанен в специализирана институция.

8. По време на престоя си в дома в гр. Белоградчик жалбоподателят извършва други сексуални посегателства и предизвиква пожари. Като мярка за закрила на самия него и на останалите непълнолетни в дома, на 15 юли 2011 г. той е настанен в „кризисен център за деца“. Видно е, че там извършва нови сексуални посегателства спрямо своя съквартирант.

9. Всички горепосочени мерки за закрила са взети от районните служби на Агенция „Социално подпомагане“ в Белоградчик или в гр. Видин предвид териториалната им компетентност с оглед адресната регистрация на жалбоподателя в с. Д. или във Видин на адреса на баща си.

А. Настаняването и престоя на жалбоподателя в интерната в Стралджа през 2011 година

10. На неустановена дата през месец ноември 2011 г. местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните („местната комисия“) изпраща до Районен съд – Белоградчик предложение за настаняване на жалбоподателя, който към онзи момент е на единадесет години, в социално-педагогически интернат. С решение от 28 ноември 2011 г. районният съд, като се позовава на Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, разпорежда настаняването на жалбоподателя. По-конкретно той констатира, че родителите на жалбоподателя са разведени и че майката, в полза на която е присъдено упражняването на родителските права, е декларирала, че не е в състояние да упражнява ежедневен родителски контрол върху сина си. Детето е със забавено умствено развитие, асоциално поведение и хиперактивност и вече е било настанявано в дом от отворен тип, специализиран в приема на малолетни и непълнолетни (виж параграф 7 по-горе). Накрая, се посочва, че той присъства в полицейските регистри за дребни кражби и няколко сексуални посегателства спрямо непълнолетни. Съдът установява, че жалбоподателят не е възприемчив към изучаването на нормите на живот в обществото и че семейството и домът са използвали всички средства, за да коригират поведението му, но без резултат. Уточнява се, също така че съгласно действащото законодателство на жалбоподателя е била наложена по-лека възпитателна мярка, а именно забележка, придружена от засилен надзор от страна на родителите, но на този етап тя се е оказала недостатъчна. Според съда следва да се приложи най-строгата възпитателна мярка, а именно настаняване в заведение от затворен тип. Това решение не е оспорено от жалбоподателя.

11. На 10 януари 2012 г. жалбоподателят е настанен в социално-педагогическия интернат в гр. Стралджа, област Ямбол, намиращ се на около 500 км от с. Д. и на около 315 км от София.

12. Видно от доказателствата по преписката на 13 юли 2012 г. комисия, съставена от трима лекари, е прегледала жалбоподателя и му е поставила диагноза „дислексия“. Комисията счита, че детето трябва да бъде подложено на редовно наблюдение от психиатър, както и да се провеждат възпитателни дейности с помощта на психолог и ресурсен

учител, специализиран в подкрепа на малолетни и непълнолетни в затруднено положение.

13. Жалбоподателят получава отпуск от 21 декември 2012 г. до 6 януари 2013 г. В този период той е поверен на своята майка, която по това време живее с партньора си Х. Социалните служби посочват, че престоят е протекъл спокойно.

14. На 6 март 2013 г. майката на жалбоподателя моли местната комисия да внесе предложение за прекратяване на възпитателната мярка - настаняване в интернат. В доклад от разследване от 22 април 2013 г. Общинска дирекция „Социално подпомагане“ припомня, че детето от малко е било жертва на насилие в семейството, първо от страна на неговата баба, на която е било поверено между 2004 и 2007 г., след това от баща му, с когото е живяло между 2009 г. и 2010 г. През този последен период с детето е работено в психо педагогически план. Отново поверен на майка си между 2010 г. и 2011 г., жалбоподателят често сменя местоживеенето. Спешното му настаняване в дом от отворен тип на 4 май 2011 г. е решено на основание сексуално посегателство към непълнолетни от негова страна (вижте параграф 7 по-горе). В доклада се посочва, че между септември и ноември 2011 г. жалбоподателят е извършил няколко нарушения на вътрешния ред: бягство от дома, тормоз над други деца, физическо насилие, показване на интимните части в час и в дома, няколко сексуални посегателства над съквартиранта му, внасяне на запалими материали и предизвикване на пожар. Всички тези факти са послужили като мотив за настаняването на въпросното лице в Социално-педагогическия интернат в гр. Стралджа. По отношение на здравословното му състояние в доклада се посочва, че в допълнение към поведенческите проблеми, дължащи се главно на пренебрегване на възпитанието, на 13 юли 2012 г. е установено, че жалбоподателят страда от “дислексия” (вж. параграф 12 по-горе). Що се отнася до майка му, се установява, че тя е безработна и съжителства с Х., който сам издържа домакинството. Последният употребява алкохол, което го прави агресивен. Майката на детето е с намален родителски капацитет и често оставя сина си без родителски контрол. Споделила е със социалните служби, че Х. има лошо отношение към сина ѝ, че атмосферата у дома е много напрегната и непоносима и че на 21 април 2011 г. е напуснала Х. заедно със сина си. По-късно на няколко пъти се връщала при Х., след което го напуснала заради проявите на насилие. С оглед на тези данни Общинска дирекция „Социално подпомагане“ заключава, че връщането на детето в неговата семейна среда крие рискове, тъй като същата се счита за нестабилна.

15. На 31 май 2013 г. директорът на местната комисия уведомява майката на жалбоподателя за заключенията в доклада от разследването.

16. Жалбоподателят е отпуск в дома на майка си от 29 март до 7 април 2013 г., след това от 25 април до 6 май 2013 г., под надзора на възпитател от местната комисия.

17. По молба на майката от 13 до 18 май 2013 г. детето е прието в отделение за детска психиатрия за изготвяне на медицинска експертиза. В заключенията в тази експертиза се посочва, че жалбоподателят има забавяне в интелектуалното, емоционалното и социално развитие, както и дефицит на паметта и на способността му да се концентрира. Неговият праг на фрустрация остава нисък и същият е слабо мотивиран от работа. Липсата на редовно възпитание и адекватна подкрепа, както и начинът му на живот и образование оказват негативно влияние върху неговите резултати в училище. Според лекарите детето е изложено на риск да не успее в училище и поведенческите му проблеми да се увеличат. Те препоръчват промяна в грижите за него в съответствие с ясни изисквания за бъдещото му възпитание, включващи по-специално редовна психическа и психологическа работа, както и проследяване на образователните дейности с помощта на специализиран учител. Също така трябва да се дават съвети на майката.

18. На 5 юни 2013 г. майката на жалбоподателя подава в местната комисия друга молба за прекратяване на възпитателната мярка - настаняване. Позицията на медицинската експертиза от май 2013 г. (вж. параграф 17 по-горе) и считайки, че майката оказва вредно влияние върху сина си, на 21 юни 2013 г. директорът на интерната в гр. Стралджа издава неблагоприятно становище по отношение на прекратяването на мярката. В същото се уточнява, че майката и нейният партньор, често под въздействието на алкохол, са проявявали агресивно и вулгарно поведение спрямо екипа на заведението. С писмо от 21 юни 2013 г. местната комисия отговаря, че предвид цялата информация в досието няма да е в интерес на детето да се прекрати възпитателната мярка. Комисията счита, че жалбоподателят трябва да живее и да се възпитава извън семейната среда. С оглед на това местната комисия отказва да внесе в съда предложение за прекратяване на възпитателната мярка - настаняване в заведение от затворен тип.

19. От доказателствата по делото е видно, че на 03.09.2013 г. жалбоподателят е нанесъл щети по велосипеда на един възпитател. След като ги е видял, възпитателят е намерил и преследвал жалбоподателя, като го е ритал в интимните части, удрял го е по главата с чанта за лаптоп, след което е го удрял по гърба и задните части с пръчка. На 4 и 5 септември 2013 г. комисия към Държавната агенция за закрила на детето („Държавната агенция“) извършва проверка в интерната, като докладва за тези обстоятелства и ги квалифицира като прояви на физическо насилие. В медицинско свидетелство от 4 септември 2013 г., описващо подробно състоянието на жалбоподателя, се изброяват нараняванията по неговото тяло, включително кръвонасядане с

драскотина с двойна лента с размери осем на два сантиметра от дясната страна на гърба му, подобно кръвонасядане с размери шест сантиметра, разположено близо до дясната подмишница, както и пет други кръвонасядания по осем сантиметра по дължината на задната част на дясното бедро, които по този начин заемат практически цялата повърхност на бедрото. На 5 септември 2013 г. жалбоподателят е изслушан от съдия.

20. *Ex officio* е образувано наказателно производство, което е прекратено с постановление от 21 май 2015 г. на Районна прокуратура - Ямбол поради несъставомерност на деянието. В постановлението прокурорът установява горепосочената фактическа обстановка, като уточнява, че въпросният възпитател е нанесъл процесните удари, но че деянието се преследва по тъжба на пострадалия и прокуратурата няма правомощия по случая. Следователно не са налице основания *ex officio* образуваното наказателно производство да се проведе.

21. Освен това на неустановена дата по време на престоя си в социално-педагогическия интернат в гр. Стралджа жалбоподателят се е срещнал с психолог от Института по социални дейности и практики - неправителствена организация, чиято цел е да разработва програми за подкрепа на деца и семейства в риск. Психологът представя подробните си наблюдения и заключения в писмен доклад. По-конкретно тя прави следните забележки:

„(Вид) на асоциално поведение, което „казва“ детето чрез неспазване на правилата?:

Жертва и свидетел на насилие. Проблемите му са свързани основно със семейната среда. Баща насилник, злоупотребявал с алкохол. Свидетел на лошо отношение от страна на бащата към майка му. Липса на мъжки пример, който да му позволи да се идентифицира. Като цяло, родителската двойка не е имала строг стил и не е налагала правила за възпитание [на детето]; след раздялата си са се отказали от родителските си задължения, на които и в миналото не са могли да придадат съдържание. Чести раздели между момчето и майка му, в грижите за него са ангажирани различни хора. Многобройните случаи на кражба [от страна на майката] не са били обсъдени, което е допринесло за утвърждаване на модела. (...) Зов за помощ, самота, депресия, гняв.

Основни проблемни области:

[Детето] не показва дали е емоционално свързано със семейството си. Било е жертва и свидетел на редовно насилие в семейството си. Не е завършена психотерапевтичната работа по отношение насилието, упражнено върху него в ранна детска възраст или върху неговата майка. Не е сигурно дали насилието, упражнено върху него, е физическо или психическо, не може да се изключи и сексуално насилие, но жертвата не е сигурна.

Има навик да краде.

Изразена агресия към животни.

Циничен изказ. Объркани изречения, освен това подрежда събитията във времето неточно.

РЕШЕНИЕ И.Г.Д. срещу БЪЛГАРИЯ

Последователни актове на сексуално посегателство.

Не са му налагани правила. Не осъзнава необходимостта да ги спазва.

Изпитва трудности в способността да овладява чувствата си – да ги идентифицира, описва, емоционално незрял. Себеутвърждаване чрез обвиняване на другите.

Социалната адаптация е дисбалансирана – неадекватни реакции, свързани с (не)разрешаване на конфликтни ситуации. Трудно преодолява същите.

Той има нереалистична самооценка.

Не изпитва вина, поема отговорност за определени действия, които е извършил.

Наличие на желание за смърт. (...)

Основни нужди:

[Детето] има нужда да бъде чуто и разбрано – „всички ме мразят, никой не ме иска, майка ми ме е изоставяла много пъти, баща ми ме биеше като животно (...)“

Той има нужда да бъде подкрепен, да почувства, че някой има доверие в него.

Той има нужда някой да му помогне да разбере действията си, личността си и другите и да намери своето място. Целта е да може да се представи и изрази по адекватен и приемлив начин.

Той трябва да изгради отношения на доверие с човек, който играе важна роля за него.

Трябва да му се помогне да разбере своето разрушително поведение, за което не обвинява никого.

Той се губи във възприятието си за възрастни, които приемат истината за лъжа и обратното.

Изразява дълбока болка от самотата и раздялата в ранна детска възраст.

Той изпитва абсолютна нужда да разбере сексуалността и интимността, вероятно също и визията върху човешкото тяло, с помощта на терапевт.

Ежедневието на момчето трябва да се осмисли по начин, различен от рутината му към днешна дата.

Благоприятни съществуващи ресурси/фактори:

Въпреки че [детето] казва, че мрази майка си, то твърди и, че я обича. Майката трябва да бъде включена в психологическата работа по положението на момчето.

Има екип от експерти.

[Момчето] казва, че приема хората, „достатъчно е да са добри“.

(...) Има желание за водене на „нормален“ живот.

Умее да рисува добре – това е начин за себеизразяване и изява. Има желание да учи.

Оценка на риска:

По отношение на образованието [на жалбоподателя] нивото на сериозност на риска може да бъде оценено между средно и много високо, по-специално поради липсата на подкрепа и контрол, което може да доведе до изключване от училище.

На този етап той отива в клас с желание, но е налице голяма несигурност по отношение на развитието му извън интерната, ако му липсват контрол и напътствия.

Рискът да нарани себе си и другото е голям.

Висок е и рискът от рецидив, тъй като [жалбоподателят] е развил „кариера“ в деянията си и това предполага, че ги възпроизвежда.“

22. Накрая, след констатиране на нарушения на правилата на работа на 12 септември 2014 г. министърът на образованието и науката е издал заповед за закриване на интерната в Стралджа.

В. Настаняването на жалбоподателя в интерната във Варненци през 2013 година

23. Междувременно, поради акта на насилие спрямо жалбоподателя в интерната в Стралджа (вж. параграфи 19-20 по-горе) и мотивирана от необходимостта за закрила на детето, на 5 септември 2013 г. Общинска дирекция „Социално подпомагане“ разпорежда настаняването му в „кризисен център за деца, жертва на трафик и насилие“ за срок от шест месеца. На неустановена дата преди 05 октомври 2013 г. общинската дирекция подава молба до Районен съд – Сливница за настаняване за срок от три месеца. Детето и майка му са изслушани в съда. И двамата заявяват, че искат да живеят заедно. Майката посочва, че живее със своя партньор и добавя, че последният разполага с достатъчно финансови средства, за да се грижи за сина ѝ.

24. С решение от 11 ноември 2013 г. районният съд оставя без уважение молбата за настаняване в кризисния център. Съдът изтъква, че въпреки че социалните експерти са препоръчали мярка, подходяща за специфичните нужди на жалбоподателя, както и настаняването му в този период в кризисен център, през последните два месеца, прекарани в това заведение, жалбоподателят е имал агресивно поведение, както физически, така и психологически, спрямо други деца, особено момичета. Поради това молбата за настаняване в това заведение е неоснователно. От друга страна, съдът посочва необходимостта от закрила на самия жалбоподател за целите на неговото развитие и интереси. Съдебният състав допълва, че на този етап родителите му нямат достатъчно капацитет да му осигурят необходимите условия за неговото развитие. Счита, че, тъй като е била постановена възпитателна мярка настаняване в социално-педагогически интернат, както и че след като жалбоподателят е станал жертва на насилие в интерната в гр. Стралджа, е необходимо той да бъде настанен другаде с оглед изпълнение на решението от 28 ноември 2011 г. (вж. параграф 10 по-горе). Районният съд не посочва заведението, в което трябва да бъде настанен жалбоподателя. На 21 декември 2013 г. той е преместен в

социално-педагогически интернат в село Варненци, намиращо се на около 400 км от дома на майка му.

25. Жалбоподателят обжалва това решение чрез своя представител и майка си. В уведомление от 16 декември 2013 г. Софийски окръжен съд разпорежда в седемдневен срок да се уточни в коя част решението се обжалва и предмета на обжалването. С решение от 27 януари 2014 г. съдът прекратява производството, като посочва, че жалбоподателят не е изпълнил в срок дадените указания.

26. В този интервал от време, на 3 ноември 2013 г., жалбоподателят отново е прегледан от психиатър, който установява, че проблемите му в социалното поведение продължават, че проявява агресивно отношение и че самият той често е жертва на агресия. Лекарят уточнява, че детето се нуждае от персонализирана подкрепа, индивидуална образователна програма, както и от постоянна грижа и естествена семейна среда, благоприятстваща неговото развитие.

С. Опитите на майката на жалбоподателя за прекратяване на възпитателната мярка -настаняване

27. От доказателствата по делото произтича, че след молба на майката за домашен отпуск на сина ѝ по време на новогодишните празници през 2013 г., Дирекция „Социално подпомагане“ в София е провела социално проучване. Резултатите от него, представени на 16 декември 2013 г., показват, наред с други неща, че майката и нейният партньор са солидарни по отношение прекратяването на възпитателната мярка. Майката обаче, е била жертва на физическа агресия от страна на партньора си. Двойката преминава през бурни епизоди на раздяла и майката е потърсила защита от властите в тази връзка. Според заключенията от проведеното проучване майката е последователна в усилията си да прекрати настаняването на сина ѝ в заведение от затворен тип, но самата тя има поведенчески проблеми. Липсва ѝ стабилност както по отношение на личното развитие, така и по отношение на това да осигури сигурна и спокойна среда за своя син. От 2010 г. често сменя адреса си, тя и партньорът ѝ употребяват прекомерно алкохол, а освен това той става все по-агресивен, включително и в присъствието на жалбоподателя.

28. На 14 януари 2014 г. майката на жалбоподателя моли за съдействие Държавната агенция, за да получи попечителство над сина си, като твърди, че специфичните му здравословни нужди са били пренебрегнати. Тя посочва още, че детето все още не може да чете и пише и че тя може да се грижи за обучението му.

29. От 13 до 18 февруари 2014 г. жалбоподателят излиза в домашен отпуск под надзора на местната комисия в София.

30. В нов доклад, изготвен от детски психиатър на 14 февруари 2014 г., се повтарят наблюденията, направени в предишни медицински експертизи, като се добавя, че начинът, по който е продължило обучението на детето, честата смяна на институциите, както и липсата на ясен и предвидим възпитателен контекст влошават условията, благоприятстващи неговото развитие. Според този експертен доклад жалбоподателят поддържа добри отношения с майка си, поради което е същият трябва да бъде реинтегриран в естествена семейна среда, доколкото е възможно, с ангажмента от страна на родителите, че ще бъдат осигурени постоянни грижи и контрол. Освен това е необходим контрол и от страна на социалните служби, включително обучение и консултиране на майката, както и посещение на ресурсен учител от страна на детето.

31. На същия ден, т.е. на 14 февруари 2014 г., майката на жалбоподателя подновява молбата си за съдействие от Държавната агенция за незабавно прекратяване на възпитателната мярка, излагайки, че синът ѝ е бил нападен от ученик.

32. С писмо от 7 март 2014 г. местната комисия издава неблагоприятно становище, като обяснява, че майката често сменя партньора си, което се отразява негативно на детето, че е емоционално нестабилна и че не може да му осигури семейна среда, която да благоприятства неговото развитие и възпитание, както и че не може да защити неговите права и интереси. Комисията препоръча мерки за подкрепа на майката, преди да може да разгледа възможността за събиране със сина ѝ.

33. С писмо от 25 април 2014 г. Държавната агенция уведомява майката на жалбоподателя, че след извършена от общинската дирекция за социално подпомагане проверка не се установява синът ѝ да е бил жертва на насилие от страна на ученици или служители на интерната във Варненци. Социалните служби отбелязват и, че семейният контекст на майката, наблюдаван в продължение на три години, не е благоприятен за жалбоподателя, тъй като не са налице нито ресурсите, нито условията, необходими за отглеждане на детето. Тези данни обосновават неблагоприятното и твърдо становище на местната комисия. Държавната агенция пояснява, че, ако тези обстоятелства се променят в бъдеще, възможността за връщане на жалбоподателя при майка му може да бъде разгледана.

34. На 29 април 2014 г. Районен съд - Тутракан получава уведомление от майката на жалбоподателя с искане за прекратяване на възпитателната мярката, като същата твърди, че синът ѝ е подложен на актове на насилие в интерната във Варненци. С решение от 1 май 2014 г. районният съд, като се позовава на чл. 31 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, отказва да разгледа това искане, тъй като майката няма процесуална

легитимация, и уточнява, че единствено местната комисия може да внесе предложение за преразглеждане на положението на детето.

35. От 14 юни до 14 септември 2014 г. жалбоподателят е в отпуск в дома на майка си за лятната ваканция под надзора на местната комисия в София.

36. На 14 август 2014 г. Държавната агенция е отправила ново искане до местната комисия относно евентуалното прекратяване на настаняването на жалбоподателя в интернат. Резултатът от това искане не е известен.

37. От 24 декември 2014 г. до 4 януари 2015 г. жалбоподателят остава при майка си. Надзорът на доброто протичане на отпуска е възложен на възпитател от местната комисия в София.

Д. Докладът, предоставен от социално-педагогическия интернат във Варненци

38. В доклад от 15 април 2016 г. педагогическият съветник и директорът на интерната във Варненци предоставят информация относно положението на жалбоподателя. В доклада се посочва, че детето има слаба мотивация за работа в училище, липсва му концентрация, изпитва много трудности и не е самостоятелно. Не проявява интерес към извънкласни дейности, но обича да рисува и по инициатива на един учител участва в театрален кръжок в училище.

39. Що се отнася до неговото поведение, в доклада се посочва, че жалбоподателят полага усилия да уважава авторитета на учителите и възпитателите, но че не знае как да създаде стабилни връзки с други деца. Оценката на социалните му умения е ниска.

40. Лицето е диагностицирано като страдащо от поведенческо разстройство, което не е несъвместимо с престоя в социално-педагогически интернат.

41. По отношение на неговата семейна среда, в доклада се посочва, че интернатът осигурява редовни телефонни контакти между жалбоподателя и неговата майка. Тя рядко посещавала сина си. Според наблюденията на персонала на интерната по време на телефонните разговори жалбоподателят стои прав и неподвижен, отговаря само с „да“ и „не“, като изглежда, че тези телефонни контакти с майка му вдъхват у него повече страх, отколкото уважение към нея. Понякога майката говори с педагог със заплашителен или обиден тон, без да иска да говори със сина си. В други случаи жалбоподателят сам отказва да приеме обажданията, обяснявайки, че майка му „сърс сигурност пак ще бъде пияна и [тя] ще му говори само лъжи“. При посещенията в интерната майката е била придружавана от различни партньори, редовно са били във видимо нетрезво състояние, пушили са в района на

интерната, вдигали са скандали и са се държали неподходящо. Жалбоподателят е бил притеснен, като е изпитвал срам.

42. Освен това в доклада се споменава за посещение на майката, регистрирано между 1 март и 4 март 2015 г., когато е отседнала в хотел в гр. Тутракан, който се намира на около петнадесет километра от интерната. Тя е посетила жалбоподателя между 18:00 и 18:30 часа на 2 март 2015 г., след това между 13:00 и 13:30 часа на 3 март 2015 г. Не е отишла за посещението на 4 март 2015 г., което е разочаровало жалбоподателя.

43. И накрая, в този доклад се посочва, че жалбоподателят напуска заведението в края на април 2015 г. Всъщност от други доказателства по делото е видно, че срокът на възпитателната мярка за настаняване на жалбоподателя в социално-педагогически интернат е изтекъл и че впоследствие той е настанен в „защитено жилище“ по реда на Закона за закрила на детето.

Е. Доклада за проследяване от 2014 година на Български хелзинкски комитет

44. В изготвен през 2014 г. доклад за проследяване относно институциите за младежка престъпност в България Българският хелзинкски комитет прави констатации върху условията на живот във възпитателните центрове – интернати и социално-педагогически интернати, както и върху тяхното функциониране. Като цяло констатациите разкриват незадоволителни битови и хигиенни условия, ниско ниво на образование, неадекватна психологическа и медицинска подкрепа, незаконни дисциплинарни практики, както и чести случаи на физическо и сексуално насилие.

45. Според този доклад малолетните и непълнолетните, настанени в такива институции, срещат трудности при поддържането на контакт със семействата си или с външния свят. В доклада се казва, че често заведенията са разположени в отдалечени райони, което води до социална изолация и ограничения на посещенията и затруднява наличието на квалифициран персонал.

ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

I. ЗАКОН ЗА БОРБА СРЕЩУ ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИТЕ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ОТ 1958 ГОДИНА

46. Приложимите, към настоящия случай, части от Закона за борба срещу противообщественото поведение на непълнолетни от 1958 година са обобщени в решение *Д.Л. срещу България* (№ 7472/14, §§ 40-44, 19 май 2016 г.). Трябва да се добави, че сред поредицата

възпитателни мерки, които могат да бъдат наложени на малолетни и непълнолетни, проявили подобно поведение, този закон предвижда настаняването в социално-педагогически интернат като една от най-тежките мерки (член 13, алинея 1, точка 11). Тези интернати представляват държавни заведения.

II. ЗАКОН ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО ОТ 2000 ГОДИНА

47. Относимите части от Закона за закрила на детето от 2000 година са обобщени в дело *Д.К. срещу България* (№ 76336/16, §§ 26-31, 8 декември 2020 г.).

III. ПРАВИЛНИК ЗА УСТРОЙСТВОТО И ДЕЙНОСТТА НА ВЪЗПИТАТЕЛНИТЕ УЧИЛИЩА – ИНТЕРНАТИ И СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ ИНТЕРНАТИ ОТ 2006 ГОДИНА

48. Приложимите части от Правилника за устройството и дейността на възпитателните училища – интернати и социално-педагогическите интернати са обобщени в дело *Д.Л. срещу България* (цитирано по-горе, § 47).

IV. ПРИЛОЖИМИ МЕЖДУНАРОДНИ ТЕКСТОВЕ

49. Международните текстове по отношение на правата на детето, относими към настоящия случай, са обобщени в дело *Д.Л. срещу България* (цитирано по-горе, §§ 53-58).

ПРАВО

I. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

50. Жалбоподателят се оплаква от невъзможността за разглеждане на законосъобразността на настаняването му в социално-педагогически съгласно българското законодателство. Той се позовава на член 5 § 4 от Конвенцията, който гласи следното:

„Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.“

А. Допустимост

51. Считајќи, че това оплакване не е јавно необосновано или недопустимо на друго основание, посочено в член 35 от Конвенцијата, Съдът го обявява за допустимо.

В. По същество

1. Аргументи на страните

52. Жалбоподателят не оспорва, че съдът в Белоградчик е проверил законосъобразноста на възпитателната мярка - настаняване в социално-възпитателен интернат, която е постановил първоначално на 28 ноември 2011 г. (вж. параграф 10 по-горе). Той посочва обаче, че впоследствие не е имал възможност да сезира съдилищата, за да упражнят съдебен контрол върху законосъобразноста на мярката през разумни интервали. Позовавайќи се на закона и на решението за отказ, постановено от Районен съд - Тутракан на 1 май 2014 г. (вж. параграфи 34 и 46 по-горе), той счита, че с такава възможност располага само местната комисија.

53. Жалбоподателят добавя, че националното законодавство не предвижда и автоматичен периодичен съдебен контрол на този вид мярка. Въпреки това, позовавайќи се на Насоките от Рияд (параграф 49 по-горе), той счита, че, тѣй като настаняването на непълнолетно лице в институција може да има отрицателно въздействие върху неговото развитие. Вземайќи предвид рисковете за неговото развитие и благосъстояние, властите трябва да имат задължението непрекъснато да търсят алтернативи на настаняването и да го докажат периодично и с особено усърдие пред съда, без да чакат да измине например една година.

54. Накрая жалбоподателят посочва, че решението от 11 ноември 2013 г., прието от Районен съд - Сливница, има за цел да установи евентуална мярка за закрила по Закона за закрила на детето. Според жалбоподателя един съд, заседаващ по граждански въпрос, не е компетентен да проверјава необходимоста от запазване на възпитателната мярка за настаняване в социално-педагогически интернат, постановена от наказателен съд в отделно производство, предвидено в Закона за борбата срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, или да вземе решение за прекратявање на тази мярка, ако е необходимо.

55. Правителството счита, че доколкуто решението за настанявање се взема от съд, контролът за законосъобразност на тази мярка, както е предвидено в член 5 § 4 от Конвенцијата, е инкорпориран в решението от 28 ноември 2011 г., постановено от съда на прѣва инстанција (вж. параграф 10 по-горе).

56. Правителството добавя, че решението на Районен съд - Сливница от 11 ноември 2013 г. има за цел последващ контрол върху мярката за настаняване, целящ по-специално да провери дали причините, които са обосновавали първоначалното настаняване, все още са налице. В настоящия случай, съгласно процедура, предоставяща всички съдебни гаранции, съдът е установил, че висшият интерес на детето налага продължаване на първоначално взетата възпитателна мярка, но в друго подобно заведение (вж. параграф 24 по-горе).

57. Накрая, правителството посочва, че чл. 31, ал. 3 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните предвижда възможност престоят в социално-педагогически интернат да бъде от съда по предложение на местната комисия преди края на учебната година (вж. параграф 46 по-горе). Продължителността на мярката е ограничена във времево отношение и не може да надвишава период от три години, което представлява гаранция срещу възможно произволно удължаване.

2. Преценката на Съда

58. Принципите на приложимата в случая съдебна практика са обобщени в решение *Станев срещу България* ([Голяма Камара], № 36760/06, §§ 168-170, 17 януари 2012 г.), както и в решение *Д.Л. срещу България* (цитирано по-горе, § 87).

59. Съдът припомня, че вече е разглеждал мерки за настаняване, подобни на тези в настоящия случай, в българската система, и е заключил, че това е мярка „лишаване от свобода“ за малолетни и непълнолетни предвид по-специално разрешителния режим за напускане и постоянния надзор по време на престоя (*А. и други срещу България*, № 51776/08, §§ 62-63, 29 ноември 2011 г., и *Д.Л. срещу България*, цитирано по-горе, § 69). На следващо място, Съдът отбелязва, че страните са съгласни, че в настоящия случай е налице съдебен контрол, инкорпориран в първоначалното решение за настаняване, взето от Районен съд - Белградчик на 28 ноември 2011 г. (вж. параграфи 52 и 55 по-горе). Възниква обаче въпросът дали жалбоподателят е имал право да поиска последващо преразглеждане на задържането и, ако е така, дали такава възможност му е била предоставена.

60. Съдът вече е приемал, че по отношение на лишаването от свобода на непълнолетно лице за възпитателни цели по смисъла на член 5 § 1 г), член 5 § 4 от Конвенцията изисква непълнолетното лице да се ползва от периодичен съдебен преглед на разумни интервали, извършван автоматично, както и по негово искане, на законосъобразността при продължаване на възпитателната мярка (*Д.Л. срещу България*, цитирано по-горе, § 89). В допълнение, той е имал възможността да констатира, че приложимото българско законодателство, и към момента на фактите по делото, не дава право на непълнолетни, настанени в социално-

педагогически–интернат, да сезират съдилищата с искане за преразглеждане на тяхното задържане (*нак там*, § 90). Съдът отбелязва, че националното законодателство предвижда възможност възпитателната мярка за настаняване да бъде преразгледана от съдилищата по предложение на местната комисия и че майката на жалбоподателя е поискала от същата да направи предложение за прекратяване изпълнението на наложената на сина ѝ възпитателна мярка (вж. параграфи 14, 18, 31 и 46 по-горе). Все пак следва да се отбележи, че като административен орган местната комисия е упражнила дискреционните си правомощия да прецени ситуацията на жалбоподателя, преди да издаде неблагоприятно становище и без да е налице каквото и да е задължение да сезира съдилищата (параграф 32 по-горе; вж., *a contrario*, решение *М.Н. срещу Обединеното кралство*, № 11577/06, § 94, 22 октомври 2013 г., където съответният административен орган е бил длъжен да отнесе молба за освобождаване до съдебния орган и, ако не го направи, това би довело до нарушаване на правата, защитени от чл. 5 § 4).

61. След това Съдът взема под внимание позицията на правителството, според която в решението на Районен съд - Сливница от 11 ноември 2013 г. се инкорпориран съдебен контрол върху продължаването на възпитателната мярка за настаняване в социално-педагогически интернат (вж. параграф 56 по-горе). От това решение произтича обаче, че въпросният съд е бил компетентен да се произнесе по въпроса дали е налице необходимост от настаняването на жалбоподателя в „кризисен център за деца, жертви на трафик и насилие“ по реда на Закона за закрила на детето. Това настаняване е отказано с мотива, че жалбоподателят е опасен за другите непълнолетни. Макар съдът да посочва нуждата от закрила на самия жалбоподател и да отбелязва неспособността на родителите да го защитят, изглежда, че съдът е извършил подробен анализ на положението на жалбоподателя по време на изслушването и че е преценил необходимостта от продължаване на възпитателната мярка – настаняване в социално-педагогически интернат. Съдът отбелязва, че липсват заключения по отношение на претърпяното от жалбоподателя насилие в контекста на преценката за пропорционалност на възпитателната мярка при за продължаване на настаняването. Районният съд просто посочва, че въпросното лице трябва да смени интерната предвид насилието, на което е станал жертва в заведението в Стралджа. Освен това не са налице данни по преписката или съгласно вътрешното право, че в рамките на производството въпросният съд е имал юрисдикцията да се произнесе относно евентуалното прекратяване на възпитателната мярка - настаняване в социално-педагогически интернат. Във всеки случай Съдът отбелязва, че в нито един друг момент от целия срок на настаняването на жалбоподателя от 10 януари 2012 г. (вж. параграф 11

по-горе) до април 2015 г., когато законоустановеният срок за това настаняване е изтекъл (вж. параграф 43 по-горе), българските съдилища не са извършили съдебен контрол върху законосъобразността на продължаването на мярката „лишаване от свобода“.

62. Съдът счита за уместно да отбележи, че една мярка „лишаване от свобода“, дори и с възпитателен характер, има последици за физическото, емоционалното, социалното и когнитивното развитие на едно дете или юноша. С оглед на това съображение Съдът счита за важно националната правна система да предвижда достатъчно редовен периодичен преглед на законосъобразността на такава мярка. Тази периодичност трябва да позволи на съдилищата бързо да вземат подходящи решения, адаптирани към положението на непълнолетния, и по този начин да защити засегнатото лице срещу каквото и да е удължаване на лишаването му от свобода, когато е възможно да се намерят други възпитателни алтернативи. Така Съдът припомня задължението на властите да гарантират, че решението за задържане на непълнолетно лице се взема като крайна мярка в най-добрия интерес на детето и че има за цел да предотврати сериозни рискове за неговото развитие. Когато този критерий вече не е изпълнен, лишаването от свобода е необосновано (вж., *mutatis mutandis*, Д.Л. срещу България, цитирано по-горе, § 74)

63. Съдът констатира, че във вътрешното законодателство няма периодичен и автоматичен съдебен контрол на въпросното задържане (Д.Л. срещу България, цитирано по-горе, § 92).

64. При тези обстоятелства Съдът не може да стигне до заключението, че националните власти са осигурили на жалбоподателя периодичен съдебен контрол на редовни интервали, с цел да се провери необходимостта същият да остане в социално-педагогически интернат.

65. От това следва, че по настоящото дело е налице нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЯНОТО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 8 И 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

66. Жалбоподателят счита, че настаняването в социално-педагогическите интернати, включително липсата на ефективни контакти с неговата майка, представлява нарушение на правото му на зачитане на неговия личен и семеен живот. Той се оплаква и от пропускане на властите да разгледат индивидуалното му положение по време на изпълнението на тази мярка. Той се позовава на членове 8 и 13 от Конвенцията, които в относимата си към настоящото дело част гласят следното:

Член 8

„1. Всеки има право на неприкосновеност на (...) семейния си живот (...)

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.“

Член 13

„Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.“

67. Предвид естеството и съдържанието на твърденията, направени от жалбоподателя в настоящия случай, Съдът счита, че е уместно да анализира оплакванията по членове 8 и 13 заедно.

А. Допустимост

1. Аргументи на страните

68. не оспорва, че настаняването във възпитателно заведение от затворен тип по принцип представлява намеса в упражняването на правото на зачитане на семейния живот на непълнолетните. Правителството обаче счита, че в настоящия случай жалбоподателят не е претърпял намеса в правото си на зачитане на семейния живот, тъй като по време на въпросното настаняване жалбоподателят не е живял постоянно със своята майка или баща. По-конкретно, дълго време преди приемането на тази мярка той не е споделял дома на майка си. Семейната му среда не е стабилна, като са налице доказателства, че е бил жертва на насилие. С оглед на това правителството не счита, че жалбоподателят е бил отнет от своята майка, с която е поддържал спорадични отношения, по-конкретно при покани и отпуски в нейния дом. Правителството обяснява и, че въпросното настаняване неизбежно представлява намеса в личната сфера на жалбоподателя.

69. Жалбоподателят отговаря, че винаги е имал силна емоционална връзка със своята майка, че и двамата винаги са искали да живеят заедно, че са страдали от раздялата си и че майка му се е опитвала да се събере с него многократно.

2. Преценката на Съда

70. Съдът първо трябва да прецени дали фактите, от които се оплаква жалбоподателят, попадат в обхвата на член 8 от Конвенцията (вж. *Denisov срещу Украйна* [Голяма Камара], № 76639/11, §§ 93-94, 25

септември 2018 г.). Правителството не оспорва, че фактите по делото се отнасят до личния живот на жалбоподателя, но посочва, че според него връзката между последния и неговата майка не представлява семеен живот.

71. Съдът припомня, че между детето и неговите родители съществува връзка, която представлява семеен живот (*Elsholz срещу Гемания* [Голяма Камара], № 25735/94, § 43, ЕСПЧ 2000-VIII).

72. Той взема под внимание аргумента на жалбоподателя, че оплакването му се основава на съществуването на семеен живот между майка му и него, което е оспорено от правителството, с аргумента, че те не са съжителствали и че жалбоподателят не е бил защитен в семейната си среда.

73. В конкретния случай Съдът отбелязва, че въпреки че жалбоподателят сменя местоживеенето няколко пъти между това на двамата си родители и това на баба си по майчина линия (вж. параграфи 4-6 по-горе), той е живял с майка си през дълги периоди от време, преди да бъде настанен във възпитателни заведения, и че е прекарвал и отпуски в дома на своята майка (вж. параграфи 13, 16, 29, 35 и 37 по-горе). Нещо повече, последната е била много активна в действията, които е предприемала пред властите, за да поиска прекратяване на настаняването, а когато засегнатото лице е било в оспорваните възпитателни заведения, тя е полагала усилия да поддържа връзката с него чрез телефонни разговори и посещения. И накрая, макар в психологичния доклад, изготвен от Института по социални дейности и практики, да се посочва трудността да се установи точна емоционална връзка между жалбоподателя и неговата майка, в него се казва, че детето обича майка си и се препоръчва тя да бъде включена във възпитателната работа със сина ѝ (вж. параграф 21 по-горе). С оглед на тези елементи Съдът не може да заключи, че жалбоподателят и неговата майка са прекъснали семейната връзка.

74. Поради това Съдът счита, че тази връзка представлява „семеен живот“ по смисъла на чл. 8 § 1. Той също така отбелязва, че в контекста на преценката на пропорционалността на намесата, в своя анализ на оплакването по чл. 8 (вж. параграфи 85-96 по-долу) е уместно да разгледа повдигнатия от правителството въпрос, свързан с твърдяната нестабилна семейна среда.

75. Поради това Съдът счита, че фактите по настоящото дело се отнасят до личния и семейния живот на жалбоподателя и че член 8 се прилага.

76. Считаючи, че това оплакване не е явно необосновано или недопустимо на друго основание, посочено в член 35 от Конвенцията, Съдът го обявява за допустимо.

В. По същество

1. Аргументи на страните

77. Жалбоподателят счита, че оспорваното настаняване не е оправдано от никоя от целите, посочени в член 8 § 2, и че не е било необходимо за неговото възпитание. Макар да признава, че майка му е имала трудности да полага грижи за него и че е бил физически малтретиран в миналото от баща си и баба си, той вярва, че не е упражняван тежък физически тормоз върху него от страна на майка му или на нейните пратнъори след развода. Преди всичко той подчертава, че друга алтернатива на настаняването в заведение от закрит тип не е разглеждана. Оплаква се от условията на живот в интернатите в Стралджа и Варненци през дългия период, а именно три години, в който е бил настанен там: бил е жертва на агресия и малтретиране; интернатът във Варненци е много отдалечен от дома на майка му и това е оказало влияние на техните контакти; не е можел да поддържа никаква друга връзка с външния свят; не е имал достъп до специализирано образование, както е било препоръчано, нито до подходящо за неговите нужди медицинско обслужване. Накрая той обяснява, че, тъй като възпитателната мярка не е била прекратена, той не е могъл да се интегрира обратно в семейната среда, както и че нито той, нито майка му са били легитимирани да сезират съдилищата с подобно искане (вж. параграф 52 по-горе). Не е било налице друго вътрешноправно средство за защита, което да му позволи да преодолее твърдяното нарушение на правото, гарантирано от чл. 8.

78. Правителството от своя страна счита, че възпитателната мярка е предвидена от закона и че същата е постановена с цел защита на обществената сигурност и правата на другите. Правителството счита, че настаняването е временна възпитателна мярка, което по своята същност предполага ограничения в личната сфера. Същата е постановена с оглед на обстоятелството, че жалбоподателят е бил лишен от адекватна семейна среда. Правителството допълва, че мярката може да бъде променена, ако се наблюдава положително развитие на съответното лице или по здравословни причини. Освен това правителството изтъква, че всички условия, гарантиращи непрекъснатост на контактите на жалбоподателя с майка му, както и отпуските в нейния дом са били налице; баща му не е проявявал интерес да го приеме по време на ваканциите. Счита, че майката не е проявила необходимото отношение, за да поддържа добри контакти със сина си; при посещения или телефонни разговори често е била ядосана или в нетрезво състояние. Тези нестабилни поведенчески прояви според него са в основата на отказа на властите да прекратят възпитателната мярка; следователно те не могат да бъдат обвинявани, че не са положили достатъчно усилия да съберат семейството. Правителството добавя, че всички специалисти,

участващи в надзора на жалбоподателя, са съгласни, че не е в интерес на жалбоподателя същият да се върне в семейството. И накрая, по отношение на липсата на ефективно правно средство за защита, гарантирано от чл. 13, което да може да отговори на оплакването на жалбоподателя, свързано с процесното настаняване, правителството посочва, че майката на жалбоподателя не е поискала синът ѝ да бъде реинтегриран в семейна среда.

2. Преценката на Съда

а) Общи принципи

79. Общите принципи, приложими към разделянето на деца от техните родители, са обобщени в *Strand Lobben и други срещу Норвегия* ([Голяма Камара], № 37283/13, §§ 202-212, 10 септември 2019 г.).

80. По-специално в контекста на разделянето на деца от техните родители с оглед на чл. 8 Съдът подчертава, че стремежът към единство на семейството и събирането му в случай на раздяла са съображения, присъщи на правото на зачитане на семейния живот, гарантирано от чл. 8. Следователно всеки държавен орган, който разпорежда грижа, която води до ограничаване на семейния живот, е обвързан от позитивното задължение да предприеме мерки за улесняване на събирането на семейството, веднага щом това е действително възможно (*пак там*, § 205). Съществува важен международен консенсус по въпроса, че децата не трябва да бъдат разделяни от родителите си против своята воля, освен ако компетентните органи не решат при условията на съдебен контрол и в съответствие с приложимите закони и процедури, че това разделяне е необходимо с оглед на най-добрия интерес на детето. От договарящите държави зависи да установят практически и ефективни процесуални гаранции, за да осигурят защитата и прилагането на принципа за най-добрия интерес на детето. Освен това решението за поемане на грижи извън дома по принцип трябва да се разглежда като временна мярка, която да бъде преустановена веднага щом обстоятелствата го наложат (*пак там*, §§ 207-208).

81. Освен това Съдът припомня, че границата между позитивните и негативни задължения на държавата по чл. 8 не се поддава на точно определение; все пак приложимите принципи са сравними. По-специално, и в двата случая следва да се обърне внимание на справедливия баланс, който трябва да се постигне между конкуриращите се интереси (вж. наред с много други, *Odièvre срещу Франция* [Голяма Камара], № 42326/98, § 40, ЕСПЧ 2003- III, и *Dickson срещу Обединеното кралство* [Голяма Камара], № 44362/04, § 70, ЕСПЧ 2007-V)

б) Прилагане на горепосочените принципи към настоящия случай

82. Съдът счита, че процесните решения, постановени от районния съд на 28 ноември 2011 г. (вж. параграф 10 по-горе) и на 11 ноември 2013 г. (вж. параграф 24 по-горе), разпореждащи настаняването на жалбоподателя в социално-педагогически интернати, както и тяхното изпълнение, което към момента на подаване на настоящата жалба все още е налице, представлява намеса в упражняването на гарантираното от чл. 8 § 1 от Конвенцията право на жалбоподателя на зачитане както на семейния, така и на личния живот.

83. На следващо място Съдът отбелязва, че страните не спорят, че настаняването на жалбоподателя е предвидено от закона, а именно Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните от 1958 година (вж. параграф 46 по-горе).

84. От друга страна, жалбоподателят оспорва съществуването на легитимна цел (вж. параграф 77 по-горе). Съдът отбелязва известна непоследователност в аргументите на правителството, формулирани в подкрепа на националните решения, посочвайки както че мярката за настаняване е преследвала възпитателна цел, тъй като жалбоподателят не е имал подходяща семейна среда, така и че е мярката е била продиктувана от необходимостта да защити обществената сигурност и правата на другите, като се има предвид неговото девиантно поведение (вж. параграф 78 по-горе). Изглежда, че възприетият от властите подход, по своята същност изключва от поставените легитимни цели зачитането на най-добрия интерес на детето. Въпреки това на този етап Съдът може да приеме, че в настоящия случай властите са преследвали защита както на интересите на жалбоподателя, така и на интересите на обществото като цяло, без да е необходимо да се произнася по легитимната цел, точно посочена в чл. 8 § 2, като вземе предвид по-специално заключението си по-долу, че предприетата мярка не изглежда пропорционална на защитата на тези интереси. В очите на Съда в конкретния случай централната точка на настоящото дело се отнася до третото условие, или въпроса дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“.

85. По този въпрос Съдът отбелязва, че жалбоподателят е настанен в социално-педагогически интернати след постановяването на две съдебни решения, без той да е могъл да обжала тези решения (параграфи 10 и 25 по-горе). От друга страна, на няколко пъти неговата майка се опитва да поиска прекратяване на възпитателната мярка за настаняване в периода на нейното изпълнение (вж. параграфи 14, 18 и 31 по-горе). Следователно Съдът ще се опита да анализира начина, по който националните власти са изпълнили задължението си да предприемат мерки за улесняване на събирането на жалбоподателя със семейството му след вземането на решенията за настаняване, и по-

специално с неговата майка, както и на позитивното задължение за защита на неприкосновеността на личния живот на жалбоподателя.

86. В началото Съдът припомня, че вече е установил, че мярката за настаняване на жалбоподателя не е била периодично преразглеждана от независим орган по отношение на нейната необходимост, както се изисква от чл. 5 § 4 от Конвенцията (вж. параграфи 60-65 по-горе).

87. Всъщност Съдът установява, че административните органи са тези, които в отговор на исканията на майката на жалбоподателя са отказали да сезират компетентния съд. В докладите си те припомнят обстоятелства, отнасящи се до по-младите години на жалбоподателя между 2004 г. и 2011 г., и посочват преди всичко, че майката на жалбоподателя не е била в състояние да му осигури семейна среда, благоприятна за неговото възпитание и развитие. Според тях интересите на детето изискват наблюдение извън семейна среда (вж. параграфи 14, 15, 18, 32-33 по-горе).

88. Съдът отбелязва и, че престоят на жалбоподателя в социално-педагогическия интернат в Стралджа е продължил от 10 януари 2012 г. до 5 септември 2013 г., датата, на която е бил настанен в „кризисен център за деца, жертва на трафик и насилие“ поради претърпяно насилие (вж. параграф 23 по-горе). След това на 21 декември 2013 г. той отива в интерната във Варненци (вж. параграф 24 по-горе).

89. С оглед на тези данни Съдът отбелязва, че анализът на административните органи, който напомня на този на националните съдилища, постановили възпитателната мярка (вж. параграф 10 по-горе) или по-късно нейното изпълнение в интерната във Варненци (вж. параграф 24 по-горе), се съсредоточава върху способността на майката да изпълнява родителските си задължения и да осигури на детето си стабилна семейна среда. Отбелязвайки, че същата няма достатъчно възможности да се грижи за сина си, властите автоматично избират най-строгата възпитателна мярка, а именно настаняване в институция. Всъщност те не са доказали, че са предприели други възпитателни мерки, структуриращи семейния живот на жалбоподателя с неговата майка, и не са обяснили по какъв начин тези мерки не са били ефективни. Само една по-лека мярка, по-скоро от наказателен характер, изглежда е била предприета срещу него, а именно предупреждение, придружено от засилен надзор от страна на родителите (вж. параграф 10 по-горе). В тази връзка Съдът припомня, че интересите на детето изискват националните власти да разгледат приемането на възможно най-малко ограничителни мерки, когато е засегнато упражняването на правото на зачитане на семейния живот (вж. *Soares de Melo срещу Португалия*, № 72850/14, § 119, 16 февруари 2016 г.)

90. Съдът не може да открие в този анализ преценка на условията, необходими за развитието на жалбоподателя в заведенията в Стралджа и Варненци, освен това, че се посочва, че първият вече не е подходящ,

тъй като там жалбоподателят е бил подложен на насилие (вж. параграф 23 по-горе). В тази връзка Съдът отбелязва, че жалбоподателят е бил жертва на агресия в заведението в Стралджа. Той отбелязва обаче, че властите не са провели разследване на тези обстоятелства (вж. параграфи 19-20 по-горе), въпреки че са били длъжни да го направят, тъй като непълнолетният жалбоподател е бил лишен от свобода и поставен изцяло под отговорността на държавата. Освен това той отбелязва, че интернатът в Стралджа е закрит само една година след напускането на жалбоподателя поради неспазване на правилата за функционирането му (вж. параграф 22 по-горе), факт, който поставя под сериозно съмнение съвместимостта на това заведение с възпитателния надзор. Също така изглежда, че властите не са представили никакви аргументи, обосноваващи избора на това заведение, разгледани в светлината на конкретното положение и нужди на жалбоподателя, нито когато той е бил преместен в социално-педагогическия интернат във Варненци, нито по-късно в отговорите си на молбите на неговата майка за прекратяване на мярката.

91. Въпреки това няколко доказателства по делото показват, че положението на жалбоподателя е било нестабилно, че връзката с неговата майка е трябвало да бъде подкрепена и че развитието и благосъстоянието му са изисквали специални грижи. В медицинските свидетелства и психологичния доклад например многократно е посочено, че жалбоподателят страда от дислексия и че се нуждае от психиатрично и психологично лечение и индивидуална образователна подкрепа (вж. параграфи 12, 17, 21 и 26 по-горе). В същите документи се посочва, че майката на жалбоподателя трябва да бъде включена във възпитателната работа по отношение на развитието на сина ѝ.

92. Съдът обаче отбелязва, че тези данни, макар и да са били известни на административните органи за социално подпомагане и на районния съд, който на 11 ноември 2013 г. е постановил настаняването на жалбоподателя в интерната във Варненци, не са били анализирани от гледна точка на най-добрия интерес на детето. По същия начин националните власти не са разгледали въпроса за голямото разстояние, на което се намират интернатите спрямо местоживеенето на майката на жалбоподателя, която по това време е единственият му близък роднина, проявяващ интерес към него, и безспорно отрицателните последици от това разстояние върху възможността за поддържане на контакт. Основните причини за отказа им да поискат прекратяване на възпитателната мярка във въпросните институции е неспособността на майката да се грижи правилно за сина си, както и неговото девиантно поведение. Съдът счита обаче, че са налице достатъчно доказателства, че жалбоподателят е уязвим и слаб. Въпреки това нито административните органи, нито районният съд, който разглежда въпроса за социалната закрила на детето, са разгледали въздействието

на настаняването на жалбоподателя във въпросните заведения върху неговото психологическо и социално развитие; те не са взели предвид уязвимостта на непълнолетния.

93. Освен това Съдът счита за важно, че макар правителството да се позовава на твърдения временен характер на мярката за настаняване, тя е продължила три години - максималният законоустановен срок в контекста, описан по-горе. Това показва, че националните власти не са извършили достатъчен анализ на индивидуалното положение на жалбоподателя. Всъщност в нито едно от съответните решения не са взети под внимание въпроси, свързани с продължителността и необходимостта от преразглеждане на настаняването в светлината на висшия интерес на жалбоподателя (вж. съдебната практика, цитирана в параграф 80 по-горе).

94. Съдът отбелязва и, че от мотивите на районния съд, изложени в неговото решение от 28 ноември 2011 г., произтича, че тази мярка е приета като единствено решение, целящо преди всичко да защити обществото от жалбоподателя с оглед на неговите отклонения, а не да осигури възпитателна подкрепа за детето и да включи в нея неговата майка (вж. параграф 10 по-горе). Този подход не изглежда да е бил променен при приемането на другите последователни решения, което позволява да се съпоставят най-добрите интереси на детето с целите за защита на обществената сигурност и правата на другите, каквито цели правителството поддържа, че са били преследвани. Освен това, макар правителството да посочва, че посещенията и телефонните разговори между майката и сина ѝ не са протичали добре (вж. параграф 78 по-горе), не изглежда да са били положени усилия за подобряване на техното организиране и за заздравяване на отношенията между тях, особено с оглед на желанието на майката да вземе детето обратно в дома си. Съдът взема предвид факта, че жалбоподателят е имал възможност да прекара няколко училищни ваканции с майка си (вж. параграфи 13, 16, 29, 35 и 37 по-горе). Макар че тези престои несъмнено са позволили да се запази определена семейна връзка между майката и нейния син, Съдът отбелязва, че не е изготвен доклад за въздействието им върху развитието на жалбоподателя, както и с оглед на евентуалната необходимост от преразглеждане на възпитателната мярка.

95. Тези доказателства са достатъчни, за да може Съдът да заключи, че основният мотив на властите е бил да санкционират жалбоподателя за неговото счтено за девиантно поведение. Същият, юноша в процес на психологическо и социално развитие, чиято майка изпитва затруднения да изпълнява родителските си задължения, е настанен в интернат, без да са положени реални усилия за намиране на по-малко ограничителни мерки. В такъв контекст, когато основната цел е била да се защитят правата на другите, властите не са сметнали за необходимо да разгледат положението на жалбоподателя като жертва на насилие в

интерната, в който е бил настанен. По време на трите години, през които е било изпълнявано съдебното решение за настаняване, нито един от органите, имащи отношение към случая, не е предприел действия да анализира дали условията на настаняване са били в полза на жалбоподателя, дали са били насочени към възстановяване на връзките с неговата майка и накрая дали са го поставили в положение, позволяващо му да се предвиди реинтеграция в семейството си.

96. При тези обстоятелства Съдът счита, че в настоящия случай българските власти не са извършили анализ на висшия интерес на детето, че разглежданите производства не са били съпроводени с гаранции, пропорционални на сериозността на намесата и на засегнатите интереси, и че, накрая, националните власти не са изпълнили положителните си задължения да предприемат мерки за улесняване на събирането на майката с детето и за адаптиране на индивидуалното положение на последното.

97. В светлината на гореизложеното Съдът установява нарушение на член 8, самостоятелно и във връзка с член 13 от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

98. Съгласно член 41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.“

A. Вреди

99. Жалбоподателят претендира 6 000 EUR за неимуществените вреди, които смята, че е претърпял.

100. Правителството оспорва тези претенции.

101. Съдът присъжда на жалбоподателя 6 000 EUR за неимуществени вреди плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят върху тази сума.

B. Разходи и разноси

102. Жалбоподателят претендира 2 451 EUR за разходи и разноси, направени в производството пред Съда, включително разходи за представляване, пощенски разходи и транспорт. Той също така иска присъдената от Съда сума да бъде преведена директно по банковата сметка на Българския хелзинкски комитет.

103. Правителството счита тези искания за прекомерни.

104. Съгласно съдебната практика на Съда един жалбоподател може да получи възстановяване на направените от него разходи и разноски само до степента, в която се установи тяхната действителност, необходимост и разумен характер според ставките за плащане. По настоящото дело, като взе под внимание документите, с които разполага, и горепосочените критерии, Съдът намира за разумно да присъди на жалбоподателя сума в размер на 2 451 EUR за всички разходи по производството пред него плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят върху тази сума, която да се изплати директно по сметката на Български хелзински комитет.

С. Мораторни лихви

105. Съдът счита за уместно мораторните лихви да бъдат обвързани с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

С ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 5 § 4 от Конвенцията;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 8, самостоятелно и във връзка с член 13 от Конвенцията;
4. *Приема*,
 - а) че в рамките на три месеца от деня, в който съдебното решение стане окончателно в съответствие с член 44, §2 от Конвенцията, държавата ответник трябва да изплати на жалбоподателя следните суми, конвертирани в български лева по курса, валиден към датата на плащането:
 - i. 6 000 EUR (шест хиляди евро) плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят върху тази сума, за неимуществени вреди,
 - ii. 2 451 EUR (две хиляди четиристотин петдесет и едно евро) плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят върху тази сума, за неимуществени вреди, за разходи и разноски, които да се преведат директно по сметката на Български хелзински комитет;
 - б) че от изтичането на гореспоменатия тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската

ARRÊT I.G.D. c. BULGARIE

централна банка за срока на забава, към която се добавят три процентни пункта.

Изготвено на френски език и оповестено писмено на 7 юни 2022 г. в съответствие с член 77, параграфи 2 и 3 от Правилата на Съда.

Илзе Фрайвирт
Заместник-секретар f.f.

Тим Еике
Председател